

„ Ai, kādā priekā tad atelpos krūtīs!
It kā no galvas būs norauts kāds maiss,
It kā man dzīvību jaunu būs pūtis
Svilpojot iekšā maigs smaržu pilns gaiss.“

ALEKSANDRS ČAKS /1901 – 1950/

ALEKSANDRS
ČAKS
ES
UN
ŠIS
LAIKS

Aleksandrs Čaks 1928
© Eraksti 2025
12 lp. / ~ 0,16 MB

ES UN ŠIS LAIKS

Es lūpas košļāju, lai būtu darbs man zobiem.
Šaīs ielās tukšajās sāk pārņemt nervozums,
Kur trotuārs pretīm nīrdz ar dziļiem laika robiem
Kā ceļš uz debesīm bezgala grūts un glums.
Es sirdī pieņemu ka pienākumu grūtu
Un mieram ardievas ar sājiem smaidiem sūtu.

Es viņu pametis kā nezdodziņu dārgu
No seklas kabatas, kur bads nu iekšā mīt.
Man bēdas kļuvušas par ikdienišķu svārku;
Kas šodien dziļi sāp, tas sāpēs arī rīt.
Sirds mana nervozē. Jau kuŗu tukšo gadu
Ar viņu kaujos es un cīnos kā ar badu.

Lai mieru atgūtu — vai nepalaist to vaļā
Uz gludā bulvāŗa, kur spuldzes skaļi brēc,
Kā slaidu jaunavu, kas tērpta visa zaļā.
Ak, diezgan sajūsmai un godam upurēts —
Šiem dieviem liekēžiem, kas nedod mums ne velna
Ne skaidri dievišķa, ne sātaniski melna.

Tak ir kas tirgojas ar kāpostiem un sāli,
Un savu peļņu gūst. Vai ellē mana sirds
Pēc savas vērtības tikpat, cik draņķa māli
No ceļa izbrauktā, kas bezkaunīgi nīrdz:
Bet ko lai zin — šis laiks no ērmēm vadās,
Nav daudz, ja kādreiz sirds par māliem zemāk gadās.

Vērts tiešām nosplauties un atvieglot sev nāsis
Pēc cīņām brīnišķām, kur dzīvot bija prieks.
Laiks smieklīgs palicis un erētisks kā āzis,
Kur celts tiek varoņos vai katrs vezumnieks.
Vērts tiešām nosplauties un atmest vēl ar roku,
Vai uzņemt visu to kā bezkaunīgu joku.

ZĀBAKU MAESTRO UN VIŅA SUNĪTIS

Tur, kur trams un auto samazina gaitu,
Samazina gaitu, stūrim dodot godu,
Un kur apstulbina gājēju kā aitū
Vēl ar savu tauru, zvanu skaļo odu,

Viens zem kuplām liepām zābaku maestro.
Ēģiptiski vecs un melns ka šoferdelna,
Nobeidz savu mūža galu drūmi dzestro
Rijot putekļus un nepelnot ne velna.

Darbā grūtā aiziet viņam dienas rāmas
Vienmuļas un skumjas kā sen sirds un domas,
Pat kad apsaulot nāk kurpes skaistās dāmas,
Netiek tomēr tomēr viņš pie labas ornas.

Sen jau kritis dēls tam baigā kaļalaukā.
Sievu paglabājis viņš, kur sākums Donam.
Meita vienīgā reiz kādā naktī jaukā
Pazuda bez vēsts līdz huzārekskadronam.

Tik no senām dienām palicis vēl pāri
Viņam mazs, mazs sunīts, mīkstu baltu spalvu,
Vienīgs prieks un laime, ko viņš glabā kāri
Savā drūmā dzīvē it kā dārgu balvu.

Labam sirmam vecim, viens kas nobeidz dzīvi,
Mazais sunīts paveŗ brīnišķas kā dainas
Atmiņspoguļos un sirdī bezgalbrīvi
Senās jaunības un laimes dienu ainas.

NOMALES LAMPAI

Dzeltēnā lampa, kam stāvi uz stūŗa
Dienū un nakti kā mūŗīga vakts
Nomalē baigā, kur dzīve tik sūŗa,
Atspīdot sejas dziļdrūmas kā nakts.

Aisedzi gaismu sev, izdziesti lēnām,
Izdziesti dziļi kā miroŗa skats.
Ak, lai tās sejas, kas pārklājas ēnām,
Neredz un nejūt, cik baigs viņu skats!

Tu viņu sāpēm un ciešanām lielām
Esi tik atspīdums paviršs un lieks.
Sen tava vieta uz greznajām ielām,
Ielām kur valda tik tukšums un prieks.

Lai viņi izbēgtu visi tās baismas,
Dienu un nakti kas pretim tiem ņirdz,
Vajag tiem savādas, brīnišķās gaismas,
Gaismas, kas izplūst kā mīla no sirds.

MŪSLAIKU HOMĒRS

Rudens gala tirgū, kad pār visiem ceļiem
Tirgus laukumā sāk gulties vakars lēns,
Sēž starp raibām teltīm, jautriem karuseļiem,
Lētām vadmalām, ko pārdod piebaldzēns,

Klusi paužot savas skumjās melodijas
Mākslinieks uz fleitas, kaŗa invalids.
Cauri tirgus kņadai brīnišķīgi vijas
Viņa fleitas dziesmas aizraudamas līdz.

Klausās viņā stāvot apkārt ciešā lokā
Sievas, strādnieki un runīgs uzkupcis,
Klausās zemniekpaps ar postalādām rokā,
Ko par dažiem latiem saimei nopircis.

Spēlē viņš par tiem, ko svešumā un briesmās
Aizrāvis sev līdzī baigais bēgļu laiks.
Kaut kas reizē maigs un smeldošs viņa dziesmās,
Kuŗas sirdīs plūst kā apreibinošs tvaiks.

Spēlē viņš par tiem, kas krita skarbā kaujā,
Spēlē viņš par tiem, kas kroplis kā viņš pats.
Un kad beidz viņš sērot, klusi cietā sauja
Krīt tam artava un miglo daudziem skats.

NAKTS MEITENEI

Savādā meitene, kamdēļ tik ātri
Aizsteidzies gaŗām kā mūŗš mans un prieks,
Apdzejot sirdi ar nemiera nātri,
Lai nu es klīstu viens apkārt kā spiegs?

Redzu es zvaigznes uu debesis lielās,
Redzu, kā gaŗām pēc stāva iet stāvs,
Tomēr cik vientuļš es jūtos šais ielās,
Netīrs kā renstelē atspīdums blāvs.

Nieks, ka no krāsām tev kvēloja lūpas,
Savāds un brīnišķīgs bija tavš skats,
It kā tās skāruši būtu ne žūpas,
Bet gan no debesīm eņģelis pats.

Kas man gar to, ko tu dari un dzīvo
Naktīs, kad lampas kā ugunsgrēks blāv!
Domās par tevi man dvēsele plīvo
Gluŗi kā svece, kas caurvējā stāv.

Kaut tevi skāruŗas būtu tik rokas,
Kas, kā pēc elpas, pēc baudas vien steidz,
Zini, ka mīla un kaislīgas mokas
Visu kā Dievs tomēr pārvar un veic.

LEIJERKASTE

Grieŗ vecis čīkstoŗu kā vezums lejierkasti.
Cik daudz jau sviedru nav pie viņas pazaudēts!
Mazs pērtiķītis līdz met taktī savu asti,
Un negants puiku bars no baudas apkārt rēc.

Grieŗ vecais noguris, grieŗ kādu Vīnes valsī,
Tik vecu kā viņš pats, un rokas viegli trīc.
Tam blakus vecīte ar sīku vāju balsī
Ķērc kādu dziesmiņu par mīlestību līdz.

Šīs dziesmas pantiņi un valŗa melōdija,
Kas kopā saplūstot pret vēsiem mūŗiem ļīkst,
Kā sāpīgs pārmetums, kā klusa agōnija
Ar smagu rūgtumu man sirdī dziļi grimst.

MEITENE NO PRIEKŠPILSĒTAS

Meiteni no priekšpilsētas šodien ieraudzīju ielās
Tur, kur tramvaji un auto rūcot skrien kā spoles stellēs,
Kur ar mantu bagātību savā starpā logi lielās
Un kur ļaudis šurp turp skraida izrāvušies kā no elles.

Meiteni no priekšpilsētas šodien ieraudzīju ielās.
Tā ar savām basām kājām, kailām rokām, skatu biklu
Manas asins ledainību pāršķēla kā akmens stiklu.

Viņas brūnais miesas kailums bija reibinošs kā jasmīns,
Dedzinošs kā krūtīs iegrūsts līdz pat spalām dunča asmīns.

SĪKĀ MEITENE UN DĀMAS

Kur sporta stadions rauj ļaužu straumes iekšā,
Kas čempionu sveic kā senos laikos burvi,
Stav sīka meitene tur pašu vārtu priekšā
Ar smaidu lūdzošu un mazu puķu kurvi.

Ak, dāmas brīnišķās, kam kājas daiļi cēlās
Griež smiltis plūstošās un sirdis kā ar nazi,
Šī sīkā meitene tik dažus grašus vēlas,
Jo viņai pagrabā vēl divi brāļi mazi.

Jo drūmā pagrabā, kur viņa kādreiz dzima
Un lēni izstīdza bez vienas laimes dienas,
Jau kuņģis nedēļu guļ labā mātē slima
Un trūkums vienīgi kā torņi pretīm slienās.

Šai sīkai meitenei tie daži liekie graši
Par krāšņām lefkojām, ko jūs tai tagad dotu,
Sveņ tikpat daudz, cik jums, lai cīņā šodien braši
Viņš dotu knock out'u jums vienīgām par godu.

REKVIĒMS

Viņš gulēja pūlī uz ielas ar pakausī pāršķeltu galvu.
Tam spīdēja svārki kā vaski un kājās bij zābaku pāris un bikses, kas kādreiz bij jaunas.
Viņš gulēja pūlī. Bij pūlis tam apkārt kā dzīvs ērkšķu kronis, ko nesis viņš bij visu mūžu.
Bij acis tam mēmas un tukšas kā izšautas šautenes stobri un pelēki vaigi kā bruģis, uz kuŗa viņš
gulēja miris,
Par velti to gaidīja saimnieks ar vekseli vecu kā bēdas tur nomalē tālā un baigā, kur neieiet trams
pat par naudu, un reti kad iemaldās auto kā laime šai nomales dzīvē.
Par velti to gaidīja trepes un istaba ceturā stāvā ar gultu tik cietu un liesu kā pats viņš un viņa
ēdiens.
Par velti — viņš gulēja miris. Tam apkārt tik cieši bij pūlis kā trūkums ap viņa dzīvi un nāvi.

SĪKS PUISĪTIS UN ZILUMS UZ VAIGA

Kad nāk man kā pārmetums prātā sīks puisītis un zilums uz vaiga, es visu to redzu kā šodien.
Tēvs — milzīgs kā vērsis, kāds nesējs uz kuģiem, kas pildīti oglēm, liels dzērājs, liels našķis uz
meitām un dūri.
Māte — sieviņa bāla kā porcelānkrūze, ar kuŗu no rīta tā steidzās pēc piena. Tai krūtis kā dēlis.
Mati gaiši kā salmi, kā misiņa kloķis, un rakstūrs kā māli.
Viņš pagrabā dzīvo, kur trepes sen smaržo pēc odera „Kaķi un drēgnums“; kur sīpolus cep tik un
kāpostus vāra, kur parādās saule kā aeroplāns reti un istabās tukšums ar izkārtu veļu.
Kad nāk man kā pārmetums prātā sīks puisītis un zilums uz vaiga, es visu to redzu kā šodien —

MANS DRAUGS

Uz Skolas ielas piektā stāvā, kur apakšējos gaŗlaikojas grezni dzīvokļi, man dzīvo draugs.
Labs draugs. Viņš studē tieslietas un telegrafā strādā par morsistu. Sit priecīgas un skumjas ziņas,
nu tādas, kāda visa mūsu dzīve.
Es bieži aizeju pie viņa krēslā ciemos. Mēs sēžam istabā, kur saspīestas gar sienām pie gultas
gulta stāv un kaktā kumode. Tur krēslī, maize, desas, oders lēts ar zobu birstēm juku jukām.
Viņš dzīvi mīl tik stipri, cik es viņu nīstu; mīl meitenes, kā sauli mīl un dzeju.
Sirds viņu redzot viegla kļūst un ticēt sāk.

DRĒBNIEKZELLIS MEDĪBĀS

Uz Jelgavas šosejas taisnās ar divrindu kokiem kā pogām es sastapu drēbnieka zelli, kas sekoja
meitenei kādai.
Viņš tikko kā nāca no darba un droši par biedreni līdz sev to vēlējās Arkādijdārzā uz deju un
limonādgļāzi.
Tam spīdēja acis kā runcim un lūpas bij sakniebtas vīlē, viņš, likās, uz meitām bij ļoti pēc dabas
kā signāls un plūdi, ar garšu uz pārmaiņām veiklām.
Viņš drāzās tai pakaļ kā gailis, kā lode uz izšauto vietu, tam dzenoties zibēja kājas kā sitamās
vālītes maršā, un plīvoja šlipse un svārki kā steidzoties vaļējā auto.
Viņš droši bij medinieks lielisks, kas šāva ar visu sirdi, tik vakars un bēgošās smieklī bij
padarījuši tagad to vērsiski niknu un traku.

CILVĒKS UZ STŪŅA

Sen pulkstens bij pusnaktij pāri un sliedes uz ielām bij tukšas; uz stūņa, uz bulvāra stūņa viņš
gaidīja vientulīgs auto.
Te pukojās brīžiem pa tumsu un draudēja kādam ar dūri, te norima nokāris galvu un kluss bij kā
būris bez putna, kā apstājies pulkstens uz galda.
Te, piespiedies smagi pie staba, viņš dungoja garīgu dziesmu par cilvēces pastaro dienu, bet
dzirdēja viņu tik ūdens, kas lasījās renstelēs gaŗās, kā ļaudis uz mītiņu lielu, un stabs, pie kā
piespiedis bija viņš ļodzīgo ķermenī savu.
Viņš laimi bij jutis no glāzes, no sievietes lūpām un glāstiem; viņš laimi bij briesmīgi jutis un juta
tās smagumu vēl.
Un dungāja garīgu dziesmu par cilvēces pastaro dienu, un asaras sāka tam ritēt, jo nezina, jo nezina
kādēļ sevis kļuva tam bezgala žēl.

NOMALES SIEVAS

Es gāju pēc pusnakts uz mājām un satiku sievas ar kurvjiem, kas gāja uz Daugavas tirgu no
nomalēm tālām un zaļām.
Es redzēju — kurvjos bij puķes, bij brīnišķī smaržainas puķes, es redzēju — kurvjos bij ogas
maigsārtas kā lūpas un rozes.
Es satiku sievas ar kurvjiem, kas gāja uz Daugavas tirgu; pie kājām tām slēpās vēl rasa un
svārkos lēns laidaru arōms, bet pirksti — tie smaržoja vāri pēc piena, kas slaukts bij no kazām
pirms ceļa uz Daugavas tirgu.
Es satiku sievas, kam matos vēl glabājās spilvenu siltums, un miesa, kas atminas glāstus, ko devis
bij vīrs it kā steigā pirms pusnaksts, bij svaiga un sārtā kā auglis, kas skūpstās ar sauli un vēju no
galotnes dārza.
Es satiku sievas ar kurvjiem. Tas gāja uz Daugavas tirgu, un klausījies apstājies ilgi, cik sulīgi
aizdun tām soļi uz asfalta ēnaini vēsā, kas atpūsties paspējis bij jau no saules un gājēju soļiem.

SAVA ZINĀŠANA

Uz bulvāra stūra, kur spīdošie auto stāv rindās un tramvaji krustojas lēni,
Ap vīrietī lielu un smagu uz trotuāra pulcējās sprieždami zēni.
Bij pavasars, debesis zilas kā vīrieša acis un degvīns, kas pudelē bija aiz jostas.
Dūmi, smakas un sirēnu kaucieni plūda kā mākoņi melni no ostas.
Bij pavasars, sestdienas vakars un nauda, ko nopirkt sev alu un mīlu, un atvieglot kaislību spelti,
Lai vecumā nabagu mājā, uz čīkstošas gultas pie siļķes un kāpostiem kādreiz nebūtu jānopūšas,
ka jaunība bijusi dota par velti.

III

ISTABAS

1.

Svaidīties dzīvē, kur savvaļā ganās
Ienaids un rūgtums, kad spēka man trūks,
Atpakaļ nākšu es, istabas manas,
Nākšu pie jums ka visgrēcīgais mūks.

Šīs zemes iegribas, kaisli un ilgas
Nometot laimīgs kā šauteni nost
Kļūšu reiz viegls es kā putni un smilgas,
Mīlīgs kā kucēns, kas neprot vēl kost.

Ai, kādā priekā tad atelpos krūtīs!
It kā no galvas būs norauts kāds maiss,
It kā man dzīvību jaunu būs pūtis
Svilpojot iekšā maigs smaržu pilns gaiss.

Mīļi un labi kā tuvākos draugus
Apkampšu lietas, kas iekšā tur rūs,
Zinot, ka mirkļus vēl brīnišķi jaukus
Kopā ar viņiem man pavadīt būs.

2.

Istabās manās, kur pavadu gadus,
Puķes un klusums tāds patīkams stāv.
Dzirdu aiz sienām tur dudinot vadus,
Vakara riets kad uz rūtīm man blāv

Bēgot no pasaules vēsuma skarbā
Remdinat sirdi, kas rūgtumu nes,
Pārdomās saldās un priecīgā darbā
Dienas un nakts tur pavadu es.

Smaržas, kas līgo pa logiem man iekšā,
Vējš, kas ar vakaru istabās plūst,
Atrodot mani ka mūku tur priekšā,
Lūgšanā saldā pār galvu man grūst,

Istabās manās kā aizmirstas dienas
Naktis ar zvaigznēm, kad pāri man blāv.
Domas un jūtas tur uzglabā sienas,
Puķes un klusums par sargiem tur stāv.

AIZEJOŠIEM KUĢIEM

Šodien, kad saule vēl zilgmē bij augstu,
Sēdēju viens es pie krasta uz pāļiem,
Lūkojos, veldzēdams ūdenī plaukstu,
Kuģos, kas aiziet uz braucieniem tāliem.

Kas man vairs mīla, kas sāpes un maize,
Domas, ko domājis smagi un ilgi?...
Redzu es — kuģi no krastmalām aiziet,
Aiziet uz jūru kā ūdeņi zilgi.

Kā viņu dūmi viz brīnišķi gaisos!
Gurušām jūtām kāds veldzinošs strīķis
Atkal es līdz viņiem tvīkstu un raisos,
Kamēr vēl neesmu sastindzis liķis.

Redzu es cauri sirds nespēkam smagam,
Redzu es sveikus pie uzvaras rautus
Smaidošus dzīvei un cerību ragam
Tik ilgi slāpētus pazemes strautus.

Sirdī no krastiem viss lobās un šķeļas,
Kas bij uz mieru jau norimis stāvēt,
Atdara spēkus no jauna un ceļas
Vizošiem kuģiem steigt līdz kaut vai nāvē.

Kur vēl bij tumšs, tagad atplaukst bālrozā

Plīvoši pretīm uz pasaules rīti
Vējā un saulē kā dimanta grozā
Caurraujot telpu ar varenu spīti.

Kuģi, kas aiziet, nu zinu un jūtu —
Modies viss senais, kas dziļi bij grimis.
Kuģi, kas aiziet, jums sveicienus sūtu
Atkal es vētraī un uzvarai dzimis.

Svētīti esiet kā skumjas un moka,
Kuņas man pārciešot kopā viss dzijis;
Tā kā šis ūdens, kas veldzē man rokas,
Liekas viss mūžs liegi salds vien man bijis.

Saturs:

	lap. p.
Es un šis laiks	3
I	
Zābaku maestro un viņa sunītis	4
Nomales lampai	
Mūsaiķu Homērs	5
Nakts meitenei	6
Leijerkaste	
Meitene no priekšpilsētas	7
Sīkā meitene un dāmas	
II	
Rekviēms	8
Sīks puisītis un zilums uz vaiga	
Mans draugs	
Drēbniekzellis medībās	9
Cilvēks uz stūŗa	
Nomales sievas	
Sava zināšana	10
III	
Istabas 1.	
2.	
Aizejošiem kuģiem	11